Norsk VILLREINSENTER

NVS NOTAT 11/2020

FOKUSOMRÅDER PÅ HARDANGERVIDDA

Underveis oppsummering av arbeidsmøte i en bredt sammensatt referansegruppe

Olav Strand
Anders Mossing

Strand, O. og Mossing, A. 2020. Fokusområder på Hardangervidda. Underveis oppsummering av arbeidsmøte i en bredt sammensatt referansegruppe. NVS Notat 11/2020. 39 s.

Forsidefoto: © Kjell Bitustøyl

Norsk villreinsenter Nord: NO-2661 Hjerkinn | +47 91 62 37 15 | E-post: post.nord@villrein.no
Norsk villreinsenter Sør: NO-3660 Rjukan | Telefon: +47 95 30 06 40 | E-post: post.sor@villrein.no
Stiftelsen villreinsenter: NO-2661 Hjerkinn

Org.nr: NO 990 697 809 MVA

Forord

Hensynet til villrein og behovet for å bevare villreinens leveområder har fått stor oppmerksomhet de seinere åra, blant annet gjennom opprettelsen av to europeiske villreinregioner og regionale arealplaner for de nasjonale villreinområdene. Regional plan for Hardangervidda ble vedtatt av alle berørte fylkesting i 2011. I forbindelse med rulleringen av regional plan for Hardangervidda (vedtatt 2019) ble Norsk villreinsenter Sør (NVS Sør) bedt om å utarbeide en oversikt over såkalte fokusområder for Hardangervidda. Forskere ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) lanserte for noen år siden begrepet *fokusområder*, definert som områder der det er gjenkjent eller mistanke om konflikt mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser. «Kongstanken» bak arbeidet med fokusområder, er at en gjennom denne tilnærmingen kan gjenkjenne og diagnostisere konflikter med mål om å innføre tiltak eller tilrettelegging som bedrer situasjonen.

Fokusområder har etter hvert blitt et etablert begrep i villreinforvaltningen og én har i en rekke ulike lokale og regionale FoU-prosjekter jobbet med å først kartlegge, dernest foreslå, potensielle avbøtende tiltak i slike områder. I løpet av de siste 10 årene har en gjennomført slike kartleggingsprosesser i de fleste av de større villreinområdene. Arbeidene har stort sett vært gjennomført som gruppe- og dialogprosesser i bredt sammensatte styrings- eller arbeidsgrupper. Så langt har det ikke vært gjennomført tilsvarende prosesser på Hardangervidda selv om det har vært fremmet enkelte forslag til mulige fokusområder i GPS-merkeprosjektet og ferdselsprosjektet som begge er under faglig ledelse av NINA.

I mandatet NVS Sør fikk i forbindelse med rullering av regional plan ligger det en målsetning om at arbeidet skal gis en grundig forankring hos de viktigste brukergruppene på Hardangervidda og at en gjennom prosessen skal tilstrebe en prioritering av de ulike forslagene samt komme fram til forslag til avbøtende tiltak som f.eks. tilrettelegging, kunnskapsinnhenting eller informasjon som kan bedre situasjonen i de foreslåtte fokusområdene.

NVS Sør inviterte derfor til et bredt sammensatt seminar på Geilo i desember 2019. Mer enn 70 deltakere fra 33 ulike organisasjoner og forvaltningsorganer deltok på seminaret. Dette notatet oppsummerer erfaringene fra dette møtet. NVS Sør vil takke alle de ulike personene som har deltatt i dette arbeidet! Uten deres deltakelse og engasjement ville en slik prosess vært umulig å gjennomføre.

Lofthus/Skinnarbu 22.09.20, Olav Strand og Anders Mossing

Innhold

FORORD 4

INNLEDNING 8

METODER 8

RESULTATER 11

Gruppe 1 - Rv 7 (1) 11

Gruppe 1 - Arealene Rv 7 – Bergensbanen (2) 13

Gruppe 2 – Haukelifjell (3) 14

Gruppe 2 – Haukeliseter – Hellevassbu – Litlos (4) 15

Gruppe 2 - Andre fokusområder - nordvest-vidda 17

Gruppe 2 - Andre fokusområder - E 134 Valldalen 18

Gruppe 3 – Imingfjell – Sønstevatn – Småroi (5) 18

Gruppe 3 - Stegaros og Graveide (6) 20

Gruppe 4 – Tinnhølen (7) 21

Gruppe 4 – Hjølmoberget (8) 22

Gruppe 5 - Trolltunga (9) 23

Gruppe 6 – Songa (10) 25

Gruppe 6 - Falkeriset (11) 27

Gruppe 6 - Bitdalsområdet (12) 27

Gruppe 7 - Husedalen (13) 29

Gruppe 7 – Dronningstien (14) 30

Gruppe 8 - Hardangervidda nord-vest (15) 32

Gruppe 8- Andre fokusområder - bruk av nord-østre områder sensommer og høst **34**

Andre fokusområder- fredningssoner i jakta **35**

DISKUSJON **36**

VEDLEGG **38**

Vedlegg 1: Matrise over utpekte fokusområder (se eget dokument) **38**

Vedlegg 2: Kart over utpekte fokusområder **38**

Innledning

Fokusområder er geografiske områder der det er konflikt mellom hensynet til villrein og hensynet til andre samfunnsinteresser. Typisk er dette områder som har en særlig oppmerksomhet i forvaltningen og der situasjonen oppleves som problematisk. I fokusområdene kan det være aktuelt å innføre tiltak eller tilrettelegging for å dempe konflikter og legge til rette for at reinen kan få en mer naturlig arealbruk. For å sikre god måloppnåelse og effektiv kunnskapsproduksjon bør om mulig tiltakene gjennomføres innenfor rammene av adaptiv forvaltning og følges opp med overvåking for å teste effektene av iverksatte tiltak.

Per 2020 er det pekt ut nærmere 100 fokusområder i norske villreinområder. I de fleste tilfellene er disse identifisert gjennom lokale FoU-prosjekter, så som GPS-merkeprosjektene, og/eller i samband med arbeid med regionale arealplaner. Det anses som helt sentralt at denne utpeking gjøres i bredt sammensatte grupper med representanter fra ulike brukerinteresser. På denne måten ønsker man å sikre et bredest mulig kunnskapstilfang, best mulig forankring og et felles kunnskapsgrunnlag.

NVS har tidligere laget en interaktiv kartfortelling om fokusområder:
http://villrein.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=8c87fa846a864cc6892b5079e416282b

Fokusområder på Hardangervidda er for så vidt ikke noe nytt tema. Det har vært diskutert i ulike fora før møtet på Geilo. Fokusområder har vært tema både i forbindelse med GPS-merkeprosjektet, men også i forbindelse med besøksstrategiarbeidet for verneområdene. I samband med rullering av den regionale planen for Hardangervidda ba Buskerud fylkeskommune i september 2018 Norsk villreinsenter Sør om å levere et notat og et temakart med fokusområder som allerede var pekt på (NVS Notat 6/2018).

Metoder

Forut for møtet på Geilo ble sendt ut et invitasjonsbrev til en rekke ulike aktører. Det var et uttalt mål om at alle større brukergrupper skulle inviteres inn i seminaret. I alt deltok over 70 personer fra 33 organisasjoner på seminaret (tabell 1).

Med bakgrunn i tidligere utpekte områder ble de inviterte deltakerne fordelt på åtte grupper. I forbindelse med sammensetting av gruppene ble de ulike personene/organisasjonen fordelt etter interesser og kunnskap.

Organisasjon	Antall deltakere
Buskerud fylkeskommune	2
Den Norske Turistforening (DNT) inkl. lokallag	9
Eidfjord kommune	1
Fjellstyra på Hardangervidda	3
Fylkesmannen i Oslo og Viken	3
Fylkesmannen i Vestfold og Telemark	2
Fylkesmannen i Vestland	2
Hallingen hundekjørarlag	3
Halne Fjellstugu	2
Hardangervidda grunneigarsamskipnad	1
Hardangervidda villreinutval	2
Hol kommune	1
Hordaland fylkeskommune	1
Hundekøyring Dagali	1
Hytteringen	3
Miljødirektoratet	2
Miljøkoordinator Sørøst	1
Naturforvalter AS	1
Naturvernforbundet Hordaland	1
NJFF, inkl. fylkeskontor	3
Norconsult	1
Nore- og Uvdal kommune	1
Norges Fjellstyresamband	1
Norsk institutt for naturforskning (NINA)	3
Norsk villreinsenter Sør (NVS Sør)	4
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	1
Odda kommune	1
Statens naturoppsyn (SNO)	3
Statens vegvesen, miljøseksjonen	2
Tilsynsutvalg, alle fylker	4
Tinn kommune	1
Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet	2
Villreinnemnda for Nordfjella, Fjellheimen og Raudafjell	1
Andre	2

Tabell 1: Organisasjoner og antall deltagere som var med på samlinga på Geilo 25. – 26. oktober 2019

Seminaret ble gjennomført ved at vi først hadde tre innledende faginnlegg som omhandlet resultater fra ferdselsprosjektet og status for villreinen på Hardangervidda.

Innlegg 1 «Foreløpige konklusjoner i ferdselsprosjektet» v/ Vegard Gundersen, NINA

Innlegg 2 «Villrein – ferdselsanalyser» v/ Geir Rune Rauset, NINA

Innlegg 3 «Villreinen som miljøbarometer» v/ Olav Strand, NINA

Innledende faginnlegg «Villreinen som miljøbarometer», Olav Strand. Foto: Kjell Bitustøyl

Etter de innledende fagforedragene ble det gjennomført et gruppearbeid der deltagerne skulle tegne inn «sitt» fokusområde på kart og fylle inn en matrise der de ble bedt om å beskrive de viktigste driverne (påvirkningsfaktorene i dag og om 15 år). Hver av gruppene hadde en sekretær som tok ansvar for å samle gruppas resultater i en oppsatt matrise. Sekretærene var spurt og hadde takket ja til denne oppgaven på forhånd. Gruppene skulle også etter beste evne lage en oversikt over hvilke brukergrupper som var aktuelle i de respektive fokusområdene.

Del to av oppgaven besto i å lage en liste over mulige tiltak som kunne bidra til at reinen i det respektive området får en mer naturlig arealbruk og/eller dempe konflikter. Gruppene skulle også beskrive mulige konsekvenser og konflikter som var forbundet med tiltak. Avslutningsvis ble gruppene bedt om å rangere fokusområdet etter viktighet og gjennomførbarhet av de foreslåtte tiltakene.

På seminarets andre dag ble sekretærene for hver av arbeidsgruppene bedt om først å oppsummere arbeidet i sin gruppe. Deretter gikk gruppene ut i et nytt gruppearbeid, nå med oppgave om å rangere samtlige fokusområder og tiltakene som var foreslått. Resultatene fra denne delen av arbeidet ble senere oppsummert i plenum. Vi har tilstrebet å gjengi resultatene fra gruppene så detaljert som mulig, men har i en del tilfeller tillatt en omskriving av matrisene som gruppene fylte ut. I enkelte tilfeller har dette vært oppretting av feilskriving, men oftest utfyllende opplysninger for å gjøre teksten så lesbar som mulig. Rapportene fra gruppene er gjengitt i sin originale form i vedlegg 1.

Resultater

Her presenteres resultatene fra gruppearbeidet gruppevis. Nummereringen etter fokusområdenenavnene finnes i de enkelte figurene, samt i vedlegg 2.

Gruppe 1 - Rv 7 (1)

Problemstilling
Problemstillingen som ble skissert for denne arbeidsgruppa var i utgangspunktet begrenset til Rv 7 og dens nærområder. Beskrivelsen som ble gitt var at problemstilling er: *«Forstyrrelser og barriere for villrein på Hardangervidda og mot Nordfjella, og påvirkning på beite- og trekkområder. 11 km av Riksvei 7 ligger i Skaupsjøen-Hardangerjøkulen landskapsvernområde, en del ferdsel går også inn mot nasjonalparken på vinteren».*

Drivere i området
Gruppa beskrev en rekke drivere knyttet til ferdsel ut fra veien, herunder transport inn til bedrifter og private hytter, Rv 7 som stoppested og utgangspunkt for turer, en rekke fritidsaktiviteter, mye skigåing på seinvinter, trening til ulike løp (f.eks. Amundsenløpet og red bull extreme). Gruppa pekte også på økende omfang av privat skuterkjøring som en utfordring og at større hytter/høy standard er viktige driver for transportbehovet. Gruppa påpekte også helikoptertransport og vedlikeholdsbrøyting av Rv 7 som drivere i dette området.

Framtidige drivere
I forhold til framtidige drivere (15 års perspektiv) påpekte gruppa at utfart og friluftsliv vil fortsette å øke, og at de forventet at dagsturene kan bli lengre og i flere traseer enn i dag. Likeså påpekte de betydningen av nye aktører og aktiviteter som for eksempel fatbike, elsykkel, bruk av droner o.l. som nye og dels ukjente drivere i et fremtiden.

Berørte brukergrupper og etater
Som aktuelle brukere og aktører som kan bli berørt av tilrettelegging/tiltak i dette området oppga gruppa: kitere, hundekjørere, skiløpere, DNT, Hallingen hundekjørerlag, Norsk kiteforbund, reisende, yrkessjåfører, politiet, Røde kors, E-C, NVE, fjellstyrene, teleselskapene, Statens vegvesen, SNO, kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, villreinutvalg og villreinnemnder.

Tiltak / tilrettelegging

1) Informasjon er svært viktig. Turisthyttene og innfallsportene er viktige arenaer.
2) En lang tunnel, alternativt flere kortere miljøtunneler.
3) Vinterstengt Rv 7 for å redusere barriereeffekt.
4) Elektroniske brøytestikker for å redusere negativ effekt av stikker som brukes i dag.
5) Stopp- og parkeringsforbud. Det bør i så fall velges ut strekninger der dette skal gjelde, og tilrettelegge for parkering på ønskede startpunkt for nødvendig transport og turer. Disse må også kunne fungere som snuplasser og som sikkerhet ved uvær.
6) Samle transportrutene sørover vidda til færre utgangspunkt.
7) Endre startpunkt for transportløyvene (se pkt. 6).
8) Lage attraktive løyper der én ønsker at folk skal gå. Deler av rutenettet fungerer i dag kanaliserende, men kan forbedres.
9) La være å brøyte ut enkelte utvalgte parkeringslommer.
10) Dialog med kite- og hundekjøremiljøene. Overvåking av rein i forkant av arrangement. Vurdere sms-varsling.
11) Forbud mot skigåing, kiting og hundekjøring innenfor Skaupsjøen-Hardangerjøkulen landskapsvernområde (forskriftsendring). Når det gjelder forskrift for Hardangervidda nasjonalpark er det behov for forskriftsendring og i enkelte tilfeller strengere regulering av friluftsliv.
12) Utpeking av noen fellesområder der aktiviteter skal bli «lov» (miljøtunnel uten tunnel). Lage hensiktsmessige trekkpassasjer/strekninger og skilte disse (stoppforbud o.l.). Skape en korridor nordover og sørover ut fra disse, med begrensa aktivitet.
13) Forbud mot trekkvogn og trailer om vinteren.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Ev. stopp og parkeringsforbud vil kunne skape problemer for friluftslivet og bedrifter. Kan skape fare for feilplassering av biler. Må nyanseres.

Endrede verneforskrifter vil gå utover det frie friluftslivet, folkehelse, formålet med opprettinga av verneområdene i seg sjøl.

Tunneler kan være vanskelig gjennomførbart.

Mer restriktive på transportløyver kan gå utover de som har reelt behov. Det bør settes opp en konkret liste på uproblematisk/mindre problematisk kjøring og ha strengt regime for øvrig.

Transportøkonomiske konsekvenser. Negativt for randsonene (dyrere vareleveranser). Mer Co^2 (Rv 7 er korteste veien).

Gruppe 1 - Arealene Rv 7 – Bergensbanen (2)

Problemstilling
Gruppa definerte sjøl en problemstilling for dette området: *«Dette er et utvekslingsområde og møtepunkt for bestandene i Nordfjella og på Hardangervidda. Utfordringene her er i hovedsak knyttet til ferdsel langs Rallarvegen og ferdsel og aktiviteter med utgangspunkt til og fra Finse».*

Drivere i området
Rallarvegen, jernbanen, Finse, guideaktivitet, øvingsaktivitet hjelpekorps, DNT (Finsehytta er en av Norges mest besøkte turisthytter, har et større avtrykk på villrein enn Finse 1222). Sommer: sykling. Vinter: ski og varetransport

Framtidige drivere (15 år)
Utvikling av Finse er en stor utfordring. Nedbygging av areal er en fare. Bestanden i sone 2 vil trenge arealene under oppbyggingsfasen.

Berørte brukergrupper og etater
Ingen egne kommentarer fra gruppa. Samme som for Rv 7?

Tiltak / tilrettelegging
Unngå videre utbygging i dette området. Viktig å hindre nye irreversible inngrep. Sikre trekkpassasje/-r for rein, f.eks. stenge Rallarvegen kl. 18.00 om kvelden fram til kl. 08.00 om morgenen.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Ingen kommentarer fra gruppa på dette punktet.

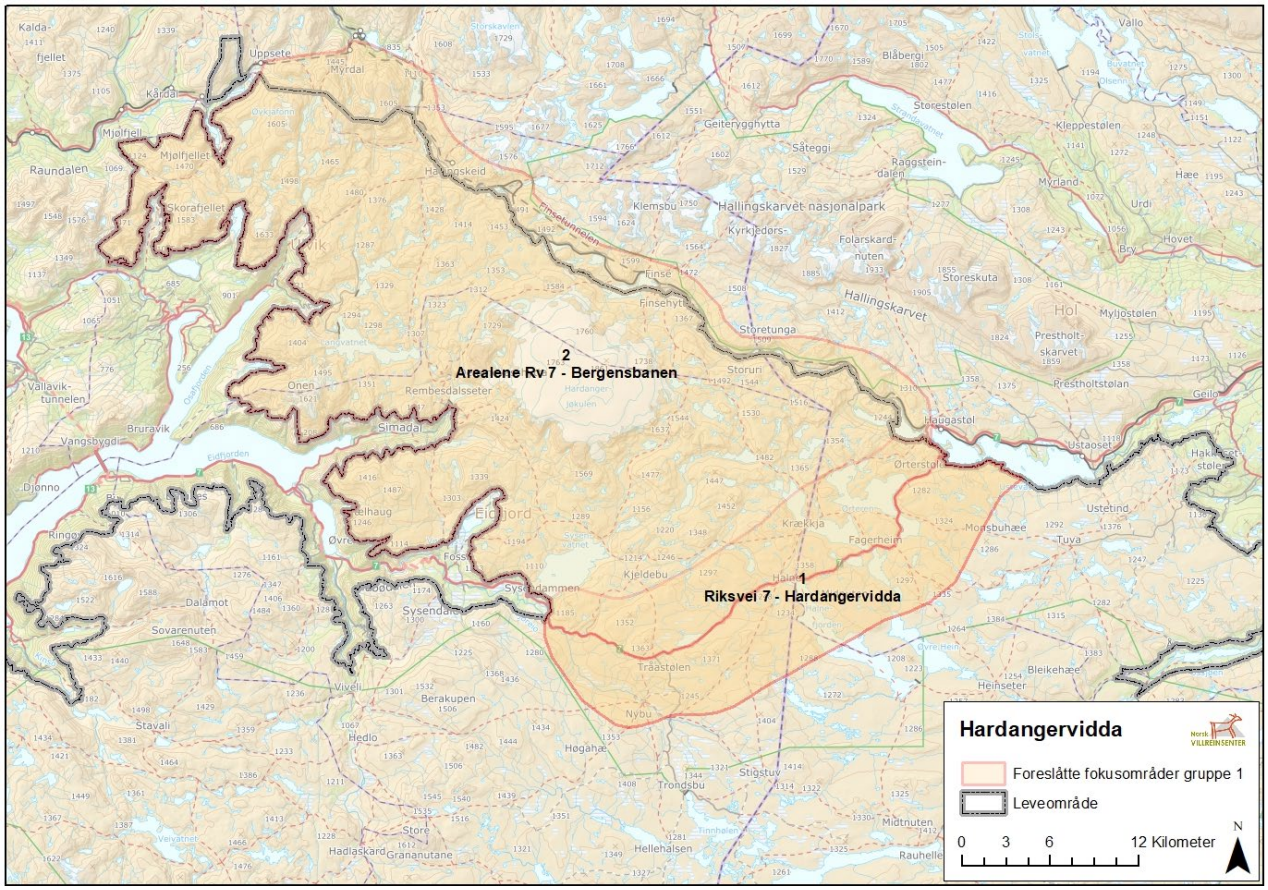

Figur 1: Foreslåtte fokusområder i gruppe 1.

Gruppe 2 – Haukelifjell (3)

Problemstilling

Problemstillingen som gruppa fikk oppgitt var: *«Vei, hytter og ferdsel som hindrer villreintrekk mellom Hardangervidda og Setesdal Ryfylke. Veien er innfallsport for mye aktivitet til et viktig område for bukk på Hardangervidda og viktige avlastingsområde for dyr fra Setesdal Ryfylke (også fostringsflokker).*

Drivere i området

Trafikk på, og ferdsel ut fra E 134. Kraftutbygging i øst som har ført til neddemte trekkpassasjer og beiteområder. De regulerte vannene har dårlig is vinterstid. Hyttebygging og forstyrrelser ved og rundt Haukeli. Skiløypekjøring fra Haukeli mot vest i høyfjellet som avskjærer trekkpassasjer som går nord - sør.

Framtidige drivere (15 år)
Økt trafikk på E 134 med firefelts vei, men tunell i vest vil gi økte mulighet for trekk. Flere hytter og økt turisme ved Haukeli. Kan styre ferdsel med råd/info på Haukeliseter. Mer kiting. Sykling på gamle E134.

Berørte brukergrupper og etater
Statens vegvesen, Haukeliseter og Stavanger turistforening (ST), ulike utbyggere på Haukeli. Løypekjørere; herunder idrettslag og skisenter. Regulant Kjeldavatn (Statkraft). Kite-bedrifter.

Rangering
Ganske viktig. Det pågår planarbeid for E 134; tiltak med tunell vil antakelig komme uansett.

Tiltak / tilrettelegging
Tiltak kan ev. vurderes opp mot Statens vegvesens arbeid med oppgradering og ny veistrekning over fjellet. Villreininteresser må inn i planarbeid for E 134 nå. KVU og veiplaner frikoblet fra villrein. Tunell vil fremme trekk. Vurdere parkerings- og stoppforbud langs E 134. Aktiv styring av ferdsel ved info.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Ingen notater fra gruppa

Kommentarer fra gruppa
Ingen øvrige kommentarer.

Gruppe 2 – Haukeliseter – Hellevassbu – Litlos (4)

Problemstilling:
Problemstilling som var definert for arbeidsgruppa her var: *«Turistløypa fra Haukeliseter til Hellevassbu og til Litlos sommerstid, som mulig barriere for trekk og tilgang til beiteområder for villrein. Traseen kan også tenkes å hindre reinen fra å bruke viktige sommerbeite på vest-vidda».* Arbeidsgruppa la selv til at: *«disse løypene kan representere et problem med skigåing i april som hindrer kalvingstrekk til nordvestlige deler av vidda.»*

Drivere i området
Turiststi /-løype. Også dagsturister fra E 134. Jegere og fiskere. Diverse hytter, deriblant seks private hytter vest for Hellevassbu, DNT og Fjellstyre. To private guider. Sosiale medier.

Framtidige drivere (15 år)
Gruppa forventer at det vil være like mange besøkende på DNT-hyttene. Økt ferdsel med telt. Økt antall dagsturer. Flere som går utenom stier. Turister. Fjellstyre og jaktkort. Private guider øker. Innovasjon Norge. Sosiale medier.

Berørte brukergrupper og etater
DNT. Turistbedrifter og guider. Ullensvang fjellstyre. Vernemyndigheter. Private hytter.

Rangering
Viktig, men problemet består i mer enn stien. Må se helhetlig på ferdsel. Kan gjøre tiltak på kort og lang sikt.

Tiltak / tilrettelegging
Info til DNT. GPS-track i stedet for stikking. Tone ned informasjon om og markedsføring av traseen, og heller markedsføre andre ruter og turer. Vurdere alternativt nett av stier og hytter på sikt.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Ingen notater fra gruppa

Kommentarer fra gruppa
Trafikk langs denne løypa kan kanskje vurderes kanalisert vestover retning Middalsbu, Reinsnos og Trolltunga? Videre kan tiltak sees i sammenheng med ev. lokale tiltak ut fra E134 og Haukeliseter.

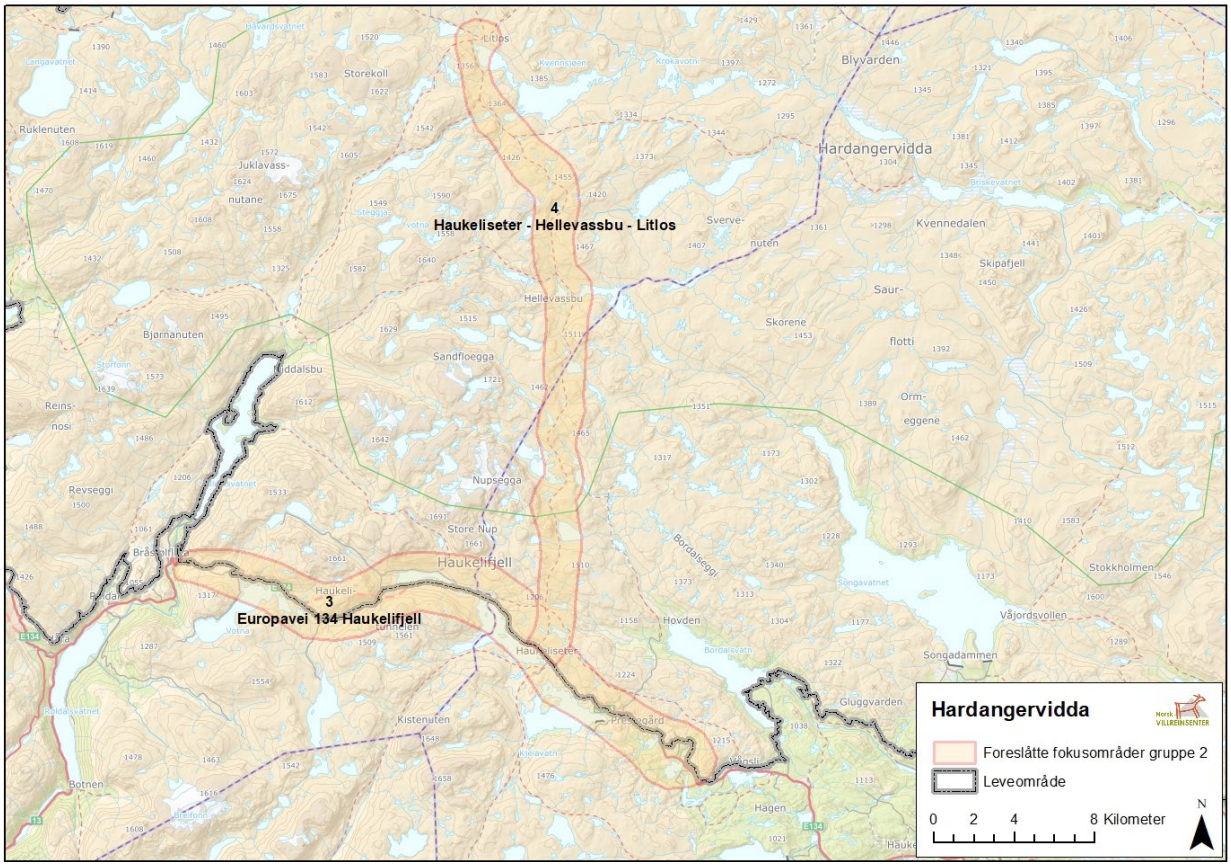

Figur 2: Foreslåtte fokusområder i gruppe 2.

Gruppe 2 - Andre fokusområder - nordvest-vidda

(ikke kartfestet)

Gruppa definerte selv nordvestvidda som et fokusområde med følgende problemstilling: «*Mye ferdsel på nordvest-vidda hindrer kalvingstrekk, og presser reinen til å kalve i Kvennaområdet. Skiløpere langs DNT-rute er første barriere, men også mye motorferdsel og bruk av private hytter og buer på nordvest-vidda. Dersom reinen hadde kalvet her ville den blitt i området utover sommeren*».

Drivere i område

Motorferdsel på ettervinter/vår. DNT-løyper på ettervinter. Motorferdsel-løyver i nasjonalpark.

Gruppa hadde ingen andre kommentarer på dette fokusområdet

Gruppe 2 - Andre fokusområder - E 134 Valldalen

(ikke kartfestet)

Problemstilling

Gruppa definerte sjøl dette fokusområde med problemstilling: *«Hyttebygging i Valldalen og ferdsel ved endring av Valldalen fra «nasjonalt villreinområde» til «stølsdaler og annen utmark», og betydning for framtidig trekk mellom Setesdalsheiene og Hardangervidda».*

Gruppa hadde ingen andre kommentarer til dette fokusområdet.

Gruppe 3 – Imingfjell – Sønstevatn – Småroi (5)

Problemstilling

Problemstilling er: *«Veien over Imingfjell, som barriere for villreintrekk til viktige vinterbeiteområder på Lufsjåtangen. Bør også se på eventuell effekt av nye hytteområder i Uvdal og økt bruk av Solheimstulen om vinteren».*

Drivere i området

Ferdsel, deriblant dagstrafikk. Større hytteområder langs Lufsjåtangen (2000 hytter) + Uvdal (800 rundt alpinsenteret/Sønstevatn/Jønndalen). Biltrafikk/brøyting fram til 1. desember over Imingfjell og til hytteområdet nord for Sønstevatn. Klima er en viktig driver for dette området og påvirker i stor grad tilgjengelig beite (vind og snøforhold). Løyper, både preparerte og stikka. Standard og andel av løypene som prepareres. Motorferdsel – startpunkt for videre ferdsel/transport innover vidda ved Imingfjell og Solheimstulen). Motorferdsel til hytter på Imingfjell ved vinterstengt vei. Kiteaktivitet på Imingfjell og Lufsjåtangen. Sønstevatn og regulantens aktivitet i området.

Framtidige drivere (15 år)

Klimaendringer med økt ising og nedbør/snø vs. regn og vind. Økt ferdsel. Større krav til tilrettelegging (preparerte løyper). Videre hytteutbygging og standardheving. Økt bruk.

Berørte brukergrupper og etater

Kommunene (spesielt som planmyndighet) og øvrige myndigheter, så som fylkeskommuner (veier, ev. stengeregime og «eier» av regional plan). Oppsynsorgan (SNO). Rettighetshavere. Næringsutøvere, primært i Tinn og Uvdal (ferdsel mellom bygdene). Imingfjell fjellstue. DNT (Solheimstulen, Lufsjå). Aktivitetstilbydere på fjellet. Hytteeiere/hytteforeninger. Øvrige fritidsbrukere, både lokale og utenbygds (tradisjonelle og kitere/hundekjørere etc.).

Rangering
Ingen kommentarer fra gruppa

Tiltak / tilrettelegging

1. Videreføre vinterstengt vei og stenging ut over dette når det er rein i området.
2. Forlenge stengeperioden (fra 1. nov.).
3. Gode rutiner for vurdering av tiltak/grep når det er villrein i området (veistenging, stans i løpekjøring, utsatt stikking etc.). Videreføre praksis/retningslinjer for stikking og preparering av løyper, ev. strengere regime.
4. Oppgradering av fylkesveien Veggli-Tinn (Killingskaret), inkl. tunnel/overbygg.
5. Ekspropriering/flytting av hytter.
6. Regulanten bidrar til avbøtende tiltak.
7. Ferdselsreguleringer.
8. Omlegging av stier og løyper – grad av tilrettelegging.
9. Redusere hyttebygging i tilgrensende områder.
10. Informative tiltak, herunder også unngå markedsføring av vinteraktiviteter.
11. Kanalisering av ferdsel/alternative vinterruter – flytte fra Imingfjell og Lufsjå til f.eks Dagali.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging

Konsekvensene har samme nummerering som forslagene til tiltak over.

1. Ingen konsekvens ut over dagens, men har lokale virkninger for lokalt næringsliv m.m.
2. Forverring for lokalt næringsliv, lokalbefolkningen og hytteeiere.
3. Praktiske og ressursmessige konsekvenser. Uforutsigbart. Sikkerhetsproblematikk ved opphørt stikking.
4. Kostbart og muligens samfunnsmessig lite gunstig.
5. Store konsekvenser for de få berørte. Usikker kost-nytteeffekt.
6. Bidra til avbøtende ved flytting av hytter.
7. Utfordrer allmennhetens adgang/rettigheter. Påvirker næringsutøvere.
8. Mindre attraktivt.
9. Hindre økt ferdsel og press. Konsekvenser for lokalt næringsliv.

Gruppe 3 - Stegaros og Graveide (6)

Problemstilling
Problemstilling er: *«Forstyrrelser og barriere for trekk mot øst på barmark, grunnet kraftutbygging og ferdsel».*

Drivere i området
Ingen kommentarer fra gruppa.

Framtidige drivere (15 år)
Åpen vei videre sørover til Gvepseborg er del av reiselivssatsing i Tinn sommerstid.

Berørte brukergrupper og etater
Regulanten, rettighetshavere og lokalt næringsliv, DNT og kommunen, Maarfjell og andre grunneiere, hytteeiere, turister, private turisthytter, Statkraft.

Rangering
Ingen kommentarer fra gruppa.

Tiltak / tilrettelegging
1. Rive/flytte hytter.
2. Fjerne veien, alternativt stenge i perioder/tidspunkter i døgnet.
3. Legge kulvert ved Graveidet.
4. Fredningssoner under jakta.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Konsekvensene har samme nummerering som forslagene til tiltak over.
1. Store konsekvenser for berørte.
2. Fjerning gir store konsekvenser for alle brukere. Mindre ved reguleringer av bruk.
3. Kostnadskrevende.
4. Ingen kommentar fra gruppa.

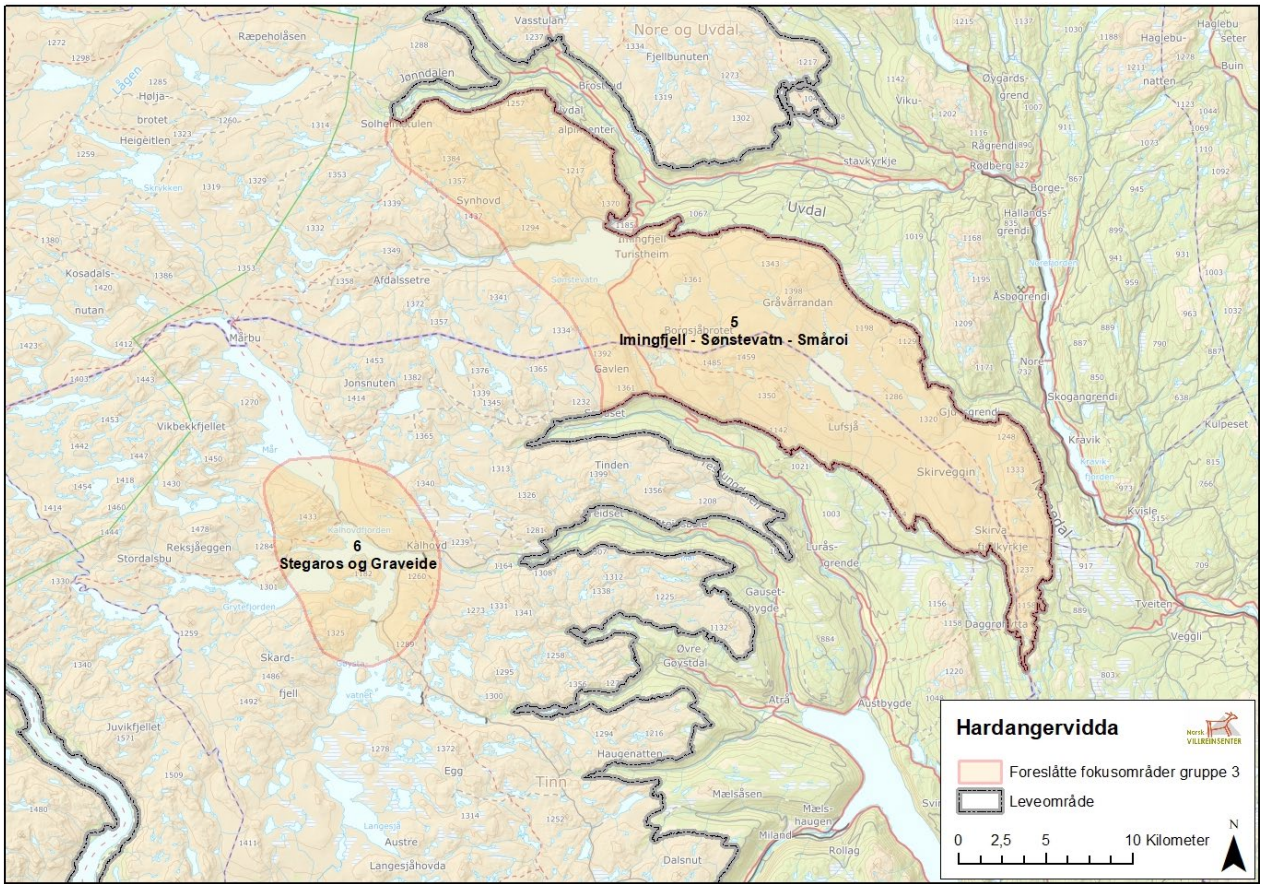

Figur 3: Foreslåtte fokusområder i gruppe 3.

Gruppe 4 – Tinnhølen (7)

Problemstilling

Problemstilling er: «*Forstyrrelser og ferdsel fra Tinnhølen og inn på vidda som påvirker villreinen sin arealbruk (beite og vandringsmuligheter). Det er stor trafikk fra en rekke ulike brukergrupper og usikker effekt på villrein og også annet naturmangfold*».

Drivere i området

Menneskelig aktivitet (hovedsakelig turister i perioden 15. juli -10. august).
Bruksberettigede fra 15. august og utover. Fiskere fra 26. juli og utover.

Framtidige drivere (15 år)

Menneskelig aktivitet og forventet økt bruk.

Berørte brukergrupper og etater
Bruksberettigede, jegere, fiskere, dagsbesøkende, utgangspunkt for flerdagsturer. Bobiler og dagstur turister bruker Tinnhølen og veien i nærområdene, mens Tinnhølen (parkering) har større virkningssirkel.

Rangering
Ingen kommentarer fra gruppa.

Tiltak / tilrettelegging

1. Tiltak langs denne veien, som f.eks. reduksjon av «unødig» trafikk kan ses i sammenheng med Statens vegvesens avbøtende tiltak langs Rv7 som er i gang.
2. Kanalisere dagsbesøkende (kan disse kanaliseres andre steder i regionen (Halnefjorden?).
3. Redusere trafikken av besøkende (jfr. forbud mot bobiler på veien til Tuva), men med kjøretillatelse til bruksberettigede.
4. Etablere stoppsteder ved Dyranut og Larsbudalen.
5. Iverksette reguleringsplan for parkering langs Tinnhølveien.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Kanalisering av dagsbesøkende medfører nye problemområder. Effekt for turisthyttene spesielt de nærmest beliggende. Redusert trafikk på veien vil trolig kunne føre til mindre turister vest for veien.

Gruppe 4 – Hjølmoberget (8)

Problemstilling
Gruppa definerte sjøl Hjølmoberget som et fokusområde med følgende problemstilling: *«Ikke tilrettelagt/regulert, kaotisk parkering».*

Drivere i området
Menneskelig aktivitet. Hovedsakelig korttidsbesøkende.

Det var ingen andre kommenterer fra denne gruppa på dette fokusområde.

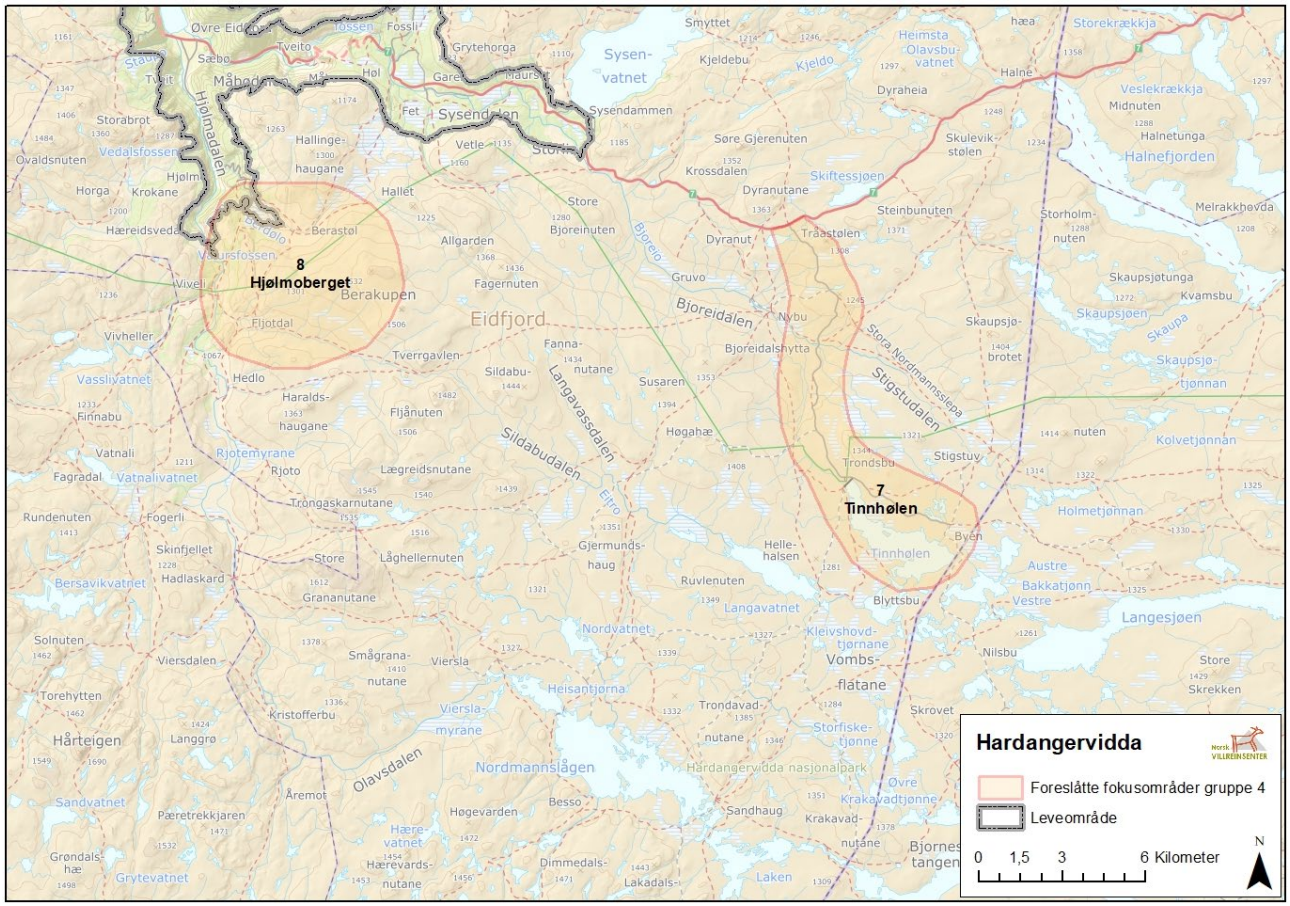

Figur 4: Foreslåtte fokusområder i gruppe 4.

Gruppe 5 - Trolltunga (9)

Problemstilling

Problemstilling er: *«Sterkt trafikkert fjellområde med utfordringer knytt til trygghet, kontroll over markedsføring og informasjon. Aktivitet avgrensa til dette området relativt uproblematisk for villrein, men det skal svært liten økning i trafikken videre innover vidda før det kan få effekter for villrein».*

Drivere i området

Statiske:

Vannkraft (regulerte vann), veier til anlegg (endring av trekkpassasjer).

Periodiske:
Helikoptertransport til kraftanlegg. Jakt og fiske (lokalbefolkning). Saueflytting vår og høst. Fotturister på stinettet (sesong Trolltunga er hovedsakelig februar-oktober). Oppdemming som har påvirka trekkveier. Statkrafthytter: Noe aktivitet med fisking (lokalbefolkning). Markedsføring fra visitNorway uten involvering av andre aktører.

Framtidige drivere (15 år)
Planlagt stolheis kan gi økt vinterbruk. Om nye Ullensvang kommune satser på å bli helårs turistdestinasjon vil det gi økt ferdsel i hele regionen hele året. De lokale ambisjonene om turisme blir en klar driver i fremtiden. Vanskelig å forutsi nye populære turistdestinasjoner i regionen. Klimaendringer vil gi utfordringer for all rein. Nasjonal satsning på markedsføring: Go viking (FjordNorge og Innovasjon Norge).

Berørte brukergrupper og etater
FjordNorge, visitHardangerfjord, Trolltunga Active (fjellguider), Trolltunga AS (stiutbedring, fjellvakter), overnattingsbedrifter i hele regionen reklamerer for Trolltunga, inkl. AirBnB, Norwegian Experience (har kjøpt Preikestolen turisthytte av DNT, ser på samspillet Preikestolen, Kjerag og Trolltunga), Statkraft som grunneier.

Rangering
Fokusområde i seg selv rangeres lavt av gruppen. Trolltunga som reiselivsfenomen er derimot viktig. En liknende eksplosjon kan skje andre steder, uforutsett svært høy aktivitet som kan skape andre innfallsporter. Viktig å være i forkant.

Tiltak / tilrettelegging
1. Fjerne stier (bl.a. til Tyssevassbu) på alle nye kart for å redusere trafikk inn på vest-vidda. Utenlandske turister holder seg til merkede stier, og ønsker kun å nå Trolltunga som destinasjon. Tiltak enkelt å gjennomføre.
2. Koordinere store markedsføringssatsninger på Hardangervidda, få inn informasjon om villrein.
3. Etablert et samarbeidsforum knyttet til markedsføring av Hardangervidda og randsonene.
4. Kanalisere ved å etablere rute langs fjordarmen til Kinsarvik.
5. Koordinert markedsføring og kanalisere de som lar seg styre til randsonene.
6. Samarbeidsforum for å forhindre storsatsinger i sårbare områder. Etablering av samarbeidsforum og koordinert markedsføring er krevende, men viktige tiltak.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Ingen merknader fra gruppa.

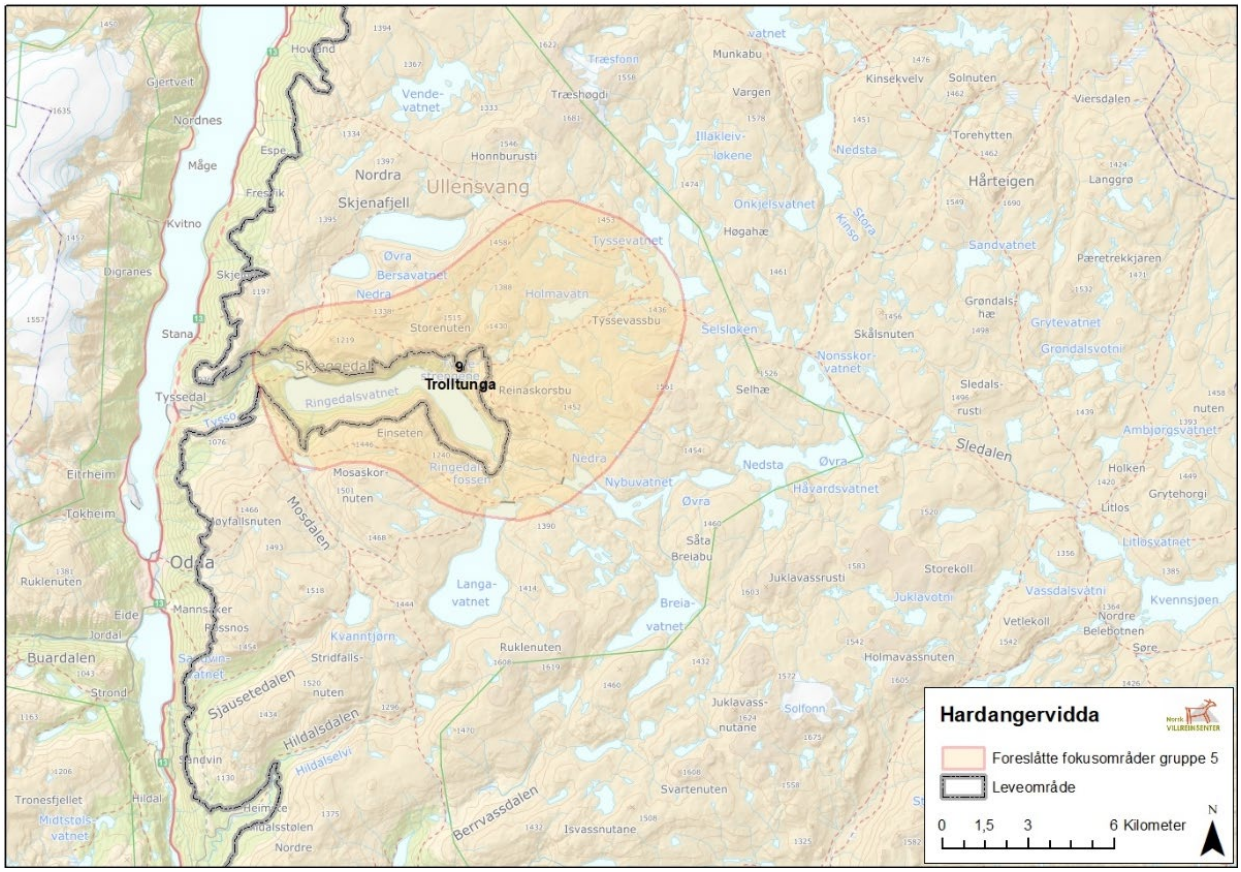

Figur 5: Foreslåtte fokusområder i gruppe 5.

Gruppe 6 – Songa (10)

Problemstilling

Problemstilling er: *«Neddemte, men viktige, beiteområder og trekkpassasjer, pga. kraftutbygging. Området er en sentral innfallsport både sommer og vinter, til særdeles viktige funksjonsområder for villreinen i søområdet».*

Drivere i området

Neddemming/regulering hindrer trekk. Lokale brukere knyttet til fiske og jakt. Kommunale hytter kan forstyrre noe om våren. Utgangspunkt for helikoptertrafikk i jakta, som fører til at dyrene trekker vekk i denne perioden. Noe hyttebygging på dispensasjon. Noe skuterkjøring på dispensasjon. Brakka ved dammen utgangspunkt for vinterkurs politi/SNO/Røde kors. Noe hundespanntrafikk (gruppa har lite kunnskap om dette). Sabotørruta starter her og går til Møsvatn.

Framtidige drivere (15 år)
Mulig pumpekraftverk i framtiden. Annet reguleringsregime knyttet til økt krav om energiproduksjon. Økt hyttebygging og vinteråpen vei.

Berørte brukergrupper og etater
Lokale brukere, Statkraft, helikoptertransportører.

Rangering
Lite problematisk, MEN området er svært viktig i kalvingsperioden, vil bli problematisk hvis isen går tidlig (klimaendringer) og folk reiser tidlig inn og fisker. Har vært anleggsarbeid i tre år hvor veien er blitt brøytet, men dette avsluttes nå. Bom helt ved hovedveien, bare bompenger, men ikke stengt. Ingen fastboende. Må ikke bli innfallsport til besøksforvaltningsplanen. Vernegrensen går før Songa. Skuterløypa er tatt vekk, forbud mot skuterkjøring f.o.m 1. mai.

Tiltak / tilrettelegging

1. Senke reguleringshøyde for å gjenopprette vårtrekk over vannet, og bedre tilgang til et viktig kalvingsområde.
2. Bomme veien hvis det blir problematisk.
3. Trenger man en strengere regulering i kalvingsperioden? Ev. ferdselsforbud?
4. Bør ikke bygges flere hytter utenfor vernegrensen.
5. Må ikke åpnes for vinteråpen vei.
6. Kan man ta grep mht. helikoptertrafikken i jakta?
7. Redusere løyver til motorisert ferdsel/helikopter. Krav om fulle helikopter. Gi løyver for fire år (valgperioden).
8. Ønsker ikke utvidelse av landingsplasser.
9. Restriktiv mot hundespann.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging

1. Store samfunnsmessige konsekvenser ift. endring av vannkraft.
2. Lite samfunnsmessige konsekvenser, men også lite virkning av bomming av vei på vårparten.
3. Konsekvenser for grunneiere ved restriktiv holdning til hyttebygging.

Gruppe 6 - Falkeriset (11)

Problemstilling
Problemstilling er: *«Ferdsel innover villreinområdet med lite øvrig tilrettelegging. Sårbare areal for reinen gjennom vår og forsommer (kalvingsperioden). Viktige kjerneområder for reinen sommerstid i umiddelbar nærhet til fokusområdet. Stor hyttebefolkning og volum tilreisende gir stort potensiale for bruk».*

Drivere i området
Åpen sommervei, hytteutbygging i Vinje.

Framtidige drivere (15 år)
Ønsker om oppgradering av hytter og vinteråpen vei.

Berørte brukergrupper og etater
Hytteeiere, bygdefolk, fastboende ift. veien.

Rangering
Ingen kommentar fra gruppa.

Tiltak / tilrettelegging
Sikre at rundløypa ned fra Falkeriset fungerer etter intensjonen. Begrense motorisert ferdsel i kalvingsperioden, ev. muligheter for ferdselsforbud i kalvingsperioden. Forbud mot vinteråpen vei.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Moderate samfunnsmessige konsekvenser ved en fortsatt restriktiv holdning. Lettere å fortsette restriktivt her enn å prøve å stramme inn andre plasser.

Gruppe 6 - Bitdalsområdet (12)

Problemstilling
Problemstilling er: *«Ferdsel innover villreinområde med lite øvrig tilrettelegging.* Sårbare areal for reinen gjennom vår og forsommer (kalvingsperioden). *Viktige kjerneområder for reinen sommerstid i umiddelbar nærhet til fokusområdet. Stor hyttebefolkning og volum tilreisende gir stort potensiale for bruk».*

Drivere i området
Endring i reguleringen, hyttebyggingen i Vinje, fastboende, DNT på Mogen.

Framtidige drivere (15 år)
Åpning av vinterstengt vei. Ønske om sti mellom Bitdalen og Mogen. Ønske om skuterløype inn Bitdalsvatn. Ny hytte på Mogen kan øke presset og i Bitdalsområdet, attraktiv tur for turistene i Rauland.

Berørte brukergrupper og etater
Hytteeiere, bygdefolk, fastboende, DNT, skuterklubben.

Rangering
Ingen kommentarer fra gruppa.

Tiltak / tilrettelegging
Ferdselsforbud i kalvingsperioden. Ikke åpne for mer hyttebygging og sikre vinterstengt vei med bom i kalvingsperioden. Kjøre et FoU-prosjekt i Vinje med fokus på fremtidsscenarier og holdninger til hyttebyggingen. Forbud mot løyper i området mellom Mogen og Bitdalen.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Moderate samfunnsmessige konsekvenser ved en fortsatt restriktiv holdning. Lettere å fortsette restriktivt her enn å prøve å stramme inn andre plasser. Mulige positive konsekvenser av et FoU-prosjekt i Vinje.

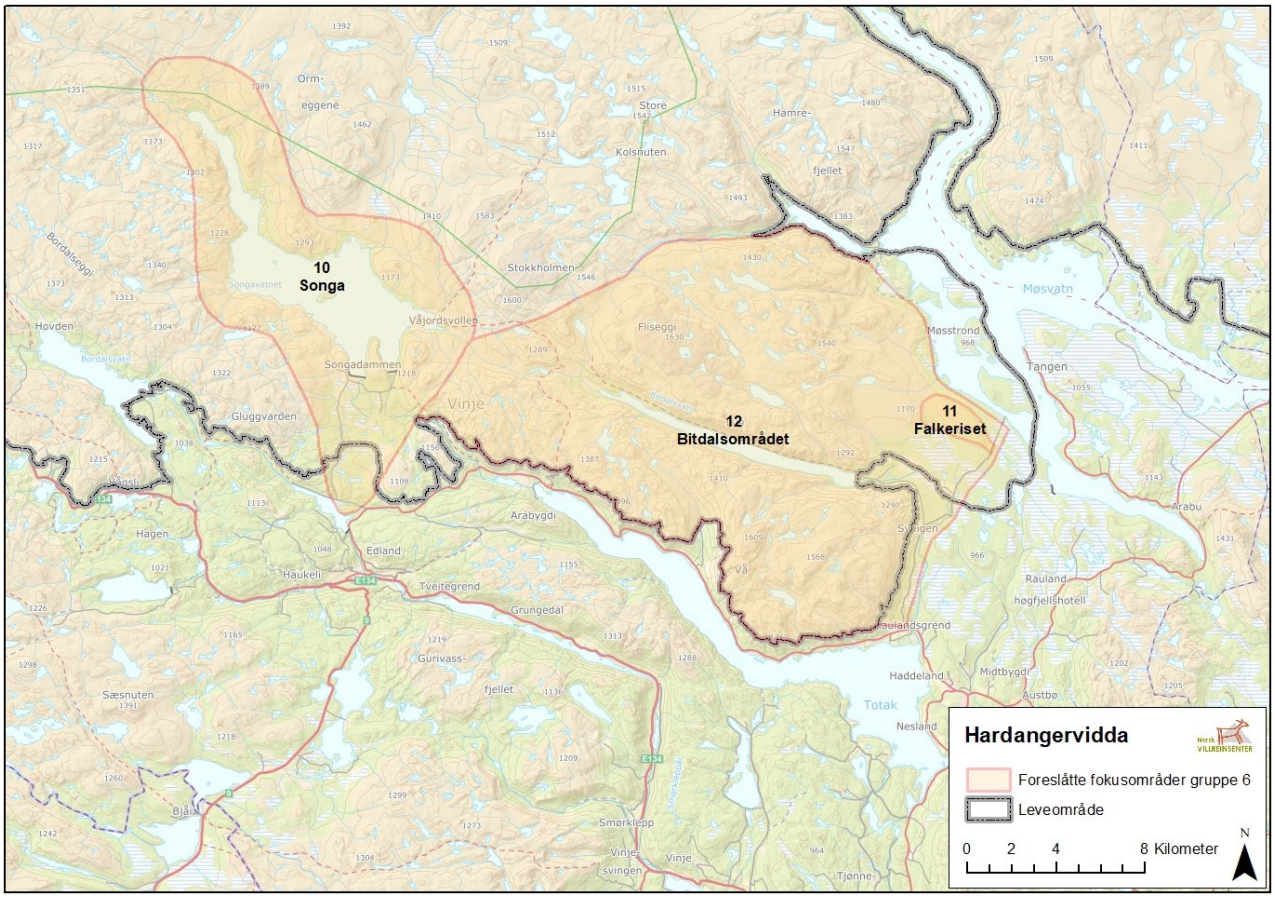

Figur 6: Foreslåtte fokusområder i gruppe 6.

Gruppe 7 - Husedalen (13)

Problemstilling
Problemstilling er: *«Flott dal med mange besøkende. Viktig innfallsport til nasjonalparken og Stavali».*

Drivere i området
Svært mange dagsturister, fotturister på vei til Stavali og omkringliggende områder, landbruk/sau, noen private hytter.

Framtidige drivere (15 år)
Stor vekst i antall besøkende («Trolltungaeffekt»?). Hårteigen kan eksplodere som besøksmål.
Berørte brukergrupper og etater

Lokalt reiseliv og grunneiere, DNT (mht. å flytte hytte/endre rutenett i fjellet), fylkesmannen, kommune, fylkeskommune.

Rangering
Selve Husedalen vurderes som uproblematisk, men ferdsel fra Stavali og videre innover fjellet er utfordrende. Ferdsel til Hårteigen må styres.

Tiltak / tilrettelegging
Parkering, toalett, utbedre stien, informasjon i Husedalen. Flytte Torehytten mot vest for å koble Stavali opp mot Dronningstien. Styre ferdsel.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Økt press på randområdene, men søker å ivareta viktige leveområder for villrein.

Gruppe 7 – Dronningstien (14)

Problemstilling
Problemstilling er: *«Sti fra Heng til Lofthus langs fjellkanten».*

Drivere i området
Dagsturister, lokale paraglidere.

Framtidige drivere (15 år)
Stor vekst i antall besøkende («Trolltungaeffekt»?), del av DNT-rutenettet.

Berørte brukergrupper og etater
Lokalt reiseliv, grunneiere, DNT, fylkesmannen, kommune, fylkeskommune.

Rangering
Godt opplegg mht. villrein og ferdsel.

Tiltak / tilrettelegging
Parkering, toalett, utbedre stien, informasjon.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging
Økt press på randområdene, men søker å ivareta viktige leveområder for villrein.

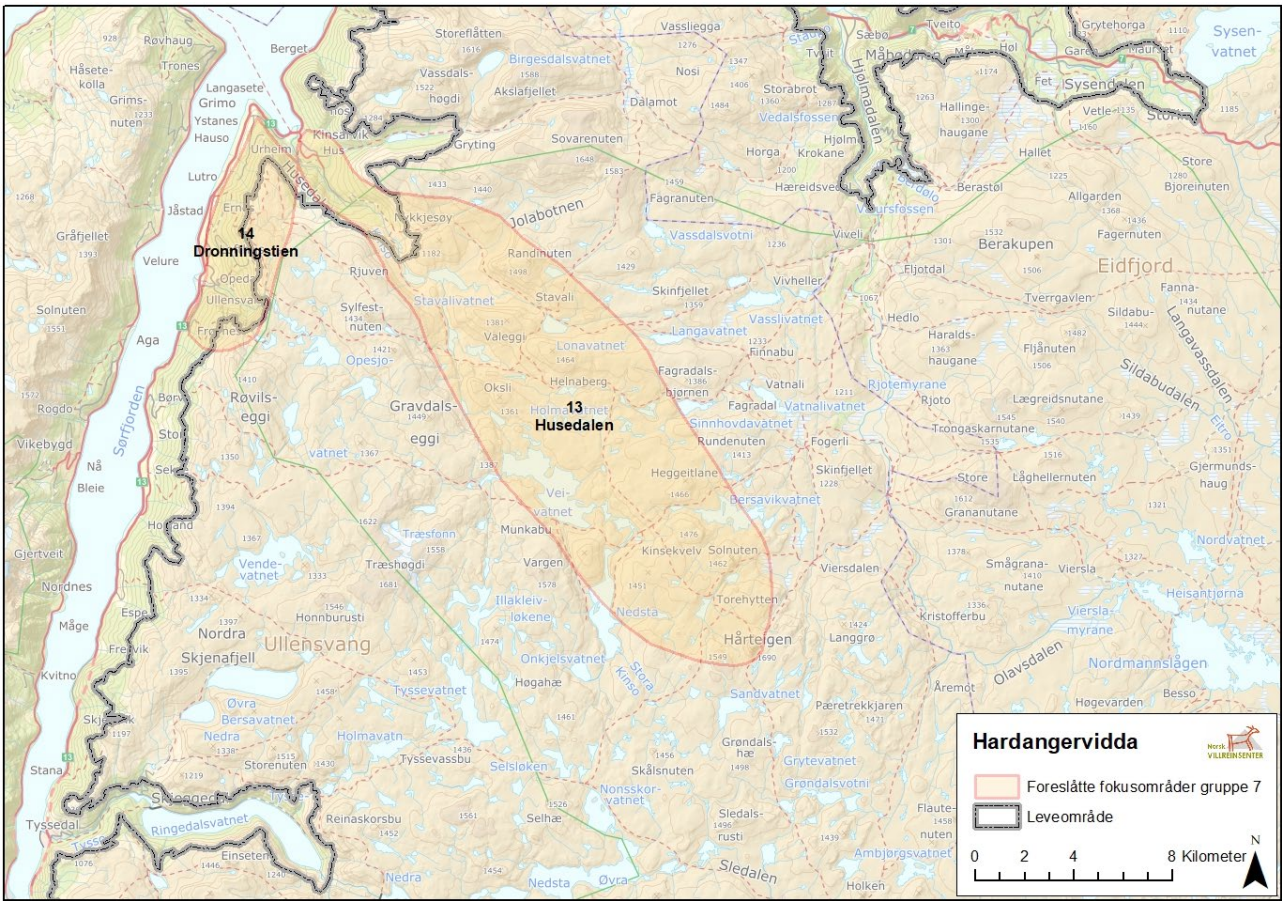

Figur 7: Foreslåtte fokusområder i gruppe 7.

Gruppe 8 - Hardangervidda nord-vest (15)

Problemstilling
Området og problemstillingen ble utviklet av gruppa. «*Øke reinens bruk av arealene i nordvest i kalvingsperioden, samt sommer og høst. For stor menneskelig ferdsel i området. Stor aktivitet ettervinter og vår. Mye kjøring til turisthytter og private hytter/støler i vest. Mye ikke motorisert ferdsel, ski, hundespann, kiting. Reinen må få ro i dette området i april og frem til kalving. Kalving i nordvest vil være grunnlag for økt bruk av dette området i barmarksperioden*».

Drivere i området
Stikka løyper fra nord til sør. Betjente og ubetjente hytter. Tilrettelegging gir økt ikke-motorisert ferdsel. Motorferdsel omfattende og har spredd seg ut i tid og rom. Ferdselsformer som hundespann og kiting. Organiserte turer via sosiale medier. Mye godt utstyr og stor markedsføring åpner vidda for flere.

Framtidige drivere (15 år)
Mange av de samme driverne i dag vil være gjeldende om 15 år. Uten aktiv forvaltning og styring av all aktivitet vil aktiviteten samlet sett forventes å øke. Utvikling av populære turer og nye traseer via gps og sosiale medier. Enkeltpersoner kan skape nye utfordringer. Gjøres uten at forvaltningen har gode virkemidler til å styre uønsket utvikling.

Berørte brukergrupper og etater
DNT, inkl. drivere av turisthyttene. Private eiere av hytter / støler. Fritidsbrukere. Fjellstyrer. Private grunneiere.

Rangering
Ikke kommentert av gruppa.

Tiltak / tilrettelegging
1. Begrense og regulere motorferdsel til turisthytter og private hytter i nordvest i tidsrommet april - mai. Redusere tilrettelegging.
2. Ikke stikke opp løyper eller ha åpne turisthytter i april – mai i området Litlos – Sandhaug - Torehytta.
3. Stenge Litlos og Torehytta (Sandhaug?) i en periode på tre år. Stenge tilhørende løypenett. Kombineres med andre reguleringer av annen ferdsel, motorisert og ikke-motorisert. Skape et friområde for reinen med ro og fred som en forlengelse av dagens benyttede sommerområde sør for Kvenna.
4. Stenge Tinnhølveien for turisttrafikk. Kun nyttekjøring til konkrete formål.

5. Tilrettelegge for rundturer nord og sør for området. Ved vellykket forsøk, tilrettelegges ny merket sti og nye hytter lenger vest ut mot fjorden.
6. Binde sammen Trolltunga og Dronningstien.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging

Konsekvensene har samme nummerering som forslagene til tiltak over.

1. Stor endring av dagens bruk og praksis. Vil skape sterke følelser og engasjement.
2. Store økonomiske konsekvenser for dagens drivere av betjente hytter. Må kompenseres.
3. Krever mye informasjon og oppfølging av brukerne.
4. Krever dokumentasjon via GPS-merket villrein og ferdselsundersøkelser.
5. Bygging av nye hytter og merking av nye stier krever mye arbeid og er kostnadskrevende. Statlige myndigheter må bidra mye. Ikke forventet at DNT, enkeltpersoner, fjellstyrer eller rettighetshavere kan ta belastningen økonomisk.
6. For reinen er det ingen negative konsekvenser.

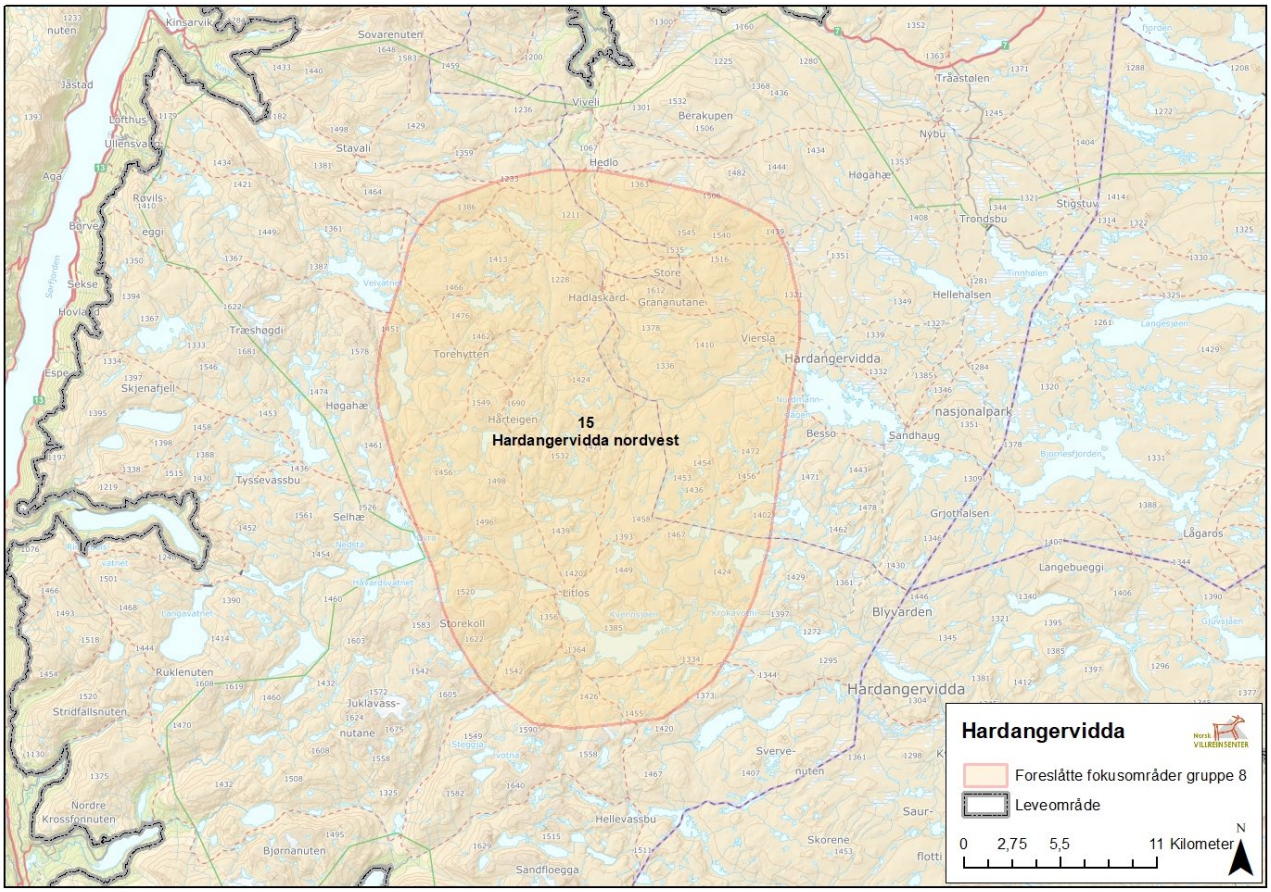

Figur: Foreslåtte fokusområder i gruppe 8.

Gruppe 8- Andre fokusområder - bruk av nord-østre områder sensommer og høst

(ikke kartfestet)

Problemstilling
Problemstilling definert av gruppa selv er: *«Området Mogen – Gjuvsjåen - Lågaros. En flaskehals mellom øst og vest i barmarksperioden. Økt ferdsel i dette området kan avskjære øst og vest».*

Drivere i området
Økt ferdsel. Sykling?

Framtidige drivere (15 år)
Ingen kommentarer fra gruppa.

Berørte brukergrupper og etater
Mogen ligger sentralt inne i villreinområdet. Gir enkelt tilkomst til sentrale områder og har potensiel til å generere økt ferdsel inn i en trang øst-vest passasje.

Rangering
Ingen kommentarer fra gruppa.

Tiltak / tilrettelegging
Ikke markedsføre eller tilrettelegge for økt ferdsel i dette området.

Kon*sekvenser av tiltak / tilrettelegging*
Ikke kommentert av gruppa.

Andre fokusområder- fredningssoner i jakta

Problemstilling

Problemstilling for disse områdene er: *«Områder som tidvis har hatt store jegerkonsentrasjoner der man ønsker å lette trekkpassasjen for reinen i jakta. Målet er bidra til at reinsdyra bruker større areal og dermed på sikt en mer effektiv jakt og bedre bestandsforvaltning».*

Tiltak / tilrettelegging

Innført flere fredningssoner: Eidfjord - Ullensvang, Ullensvang og Røldal statsallmenning, Øvre Numedal statsallmenning og ved Hafoss.

Berørte brukergrupper og etater

Jegere, Hardangervidda villreinutval, Nore- og Uvdal kommune, fjellstyrene.

Konsekvenser av tiltak / tilrettelegging

Villreinutvalet leder arbeidet med dette og fredningssonene ble ikke drøftet spesifikt under samlinga.

Diskusjon

Dialogprosesser er i sin natur kreative prosesser der deltagerne bidrar på fritt grunnlag og mest mulig fristilt fra de organisasjonene de ellers representerer. Det er derfor ekstremt viktig å skille mellom resultatene fra en slik prosess og de forvaltnings- og beslutningsprosessene som i framtida skal bruke resultatene fra slike prosesser.

Vi har etter beste evne forsøkt å gjengi resultatene så presist som mulig. Med det som målsetning så har vi også bearbeidet resultatene noe ved å endre noen skrivefeil og lagt til utdypende tekst der vi har funnet det nødvendig for lesbarhetens del. For ordens skyld har vi derfor gjengitt de opprinnelige matrisene fra arbeidsgruppene i vedlegg 1.

Gjennom seminaret har deltagerne jobbet med et stort mangfold av problemstillinger som berører mange ulike brukergrupper og rettigheter. Enkelte av forslagene til tiltak vil derfor være svært kontroversielle og har potensial til store konflikter. Men gruppene har også pekt på områder der det er viktig for forvaltningen å følge utviklingen nøye og hvor informasjon om områdenes viktighet synes å være de viktigste virkemidlene.

Det er begrenset hvor mye en rekker å gå gjennom på et slikt todagers seminar. Arbeidet med å gjenkjenne fokusområder for forvaltningen av Hardangervidda var opprinnelig tenkt å gå over 2-3 samlinger. Det er derfor å forvente at det gjenstår en del ubesvarte spørsmål og at det er et behov for utfyllende diskusjoner.

Dette ble også tydelig på dag to under seminaret, da vi ikke hadde tilstrekkelig med tid for diskusjoner på tvers av gruppene. Vi bør derfor forsøke å ta tak i dette på neste seminar. Likeså ser vi et behov for kvalitetssikring av dette notatet og at gruppene får anledning til å gå gjennom «sine avsnitt» i fellesskap. Det er nok også et behov for at gruppene får en anledning til å gå gjennom sine besvarelser på nytt og at de går gjennom kartfestingen av sine fokusområder.

Det gjenstår som sagt å få en mer gjennomgående diskusjon på tvers av gruppene og dermed også en grundigere prioritering av de respektive områdene og tiltakene som er foreslått. Et tentativt program for neste samling kan være:

Dag 1:

- Velkommen og kort oppsummering av status for arbeid med å identifisere fokusområder for Hardangervidda (deltakerne må få tilsendt notatet på forhånd).

- Gruppene går gjennom «sine kapitler» i notatet og foretar nødvendige rettinger / tilføyelser.
- Gruppene går gjennom sine forslag til tiltak og fyller inne informasjon om potensielle konflikter / hvem blir berørt der det er aktuelt, og prioriterer sine tiltak.
- Gruppene presenterer i plenum.
- Diskusjon på tvers av gruppene.
- Middag

Dag 2

- Gruppene prioriterer fokusområdene og vurderer viktighet og konflikt i hvert område og for hvert tiltak.
- Presentasjon i plenum og oppsummering av prioriterte resultat.

Vedlegg

Vedlegg 1: Matrise over utpekte fokusområder (se eget dokument)
Vedlegg 2: Kart over utpekte fokusområder (figur under)

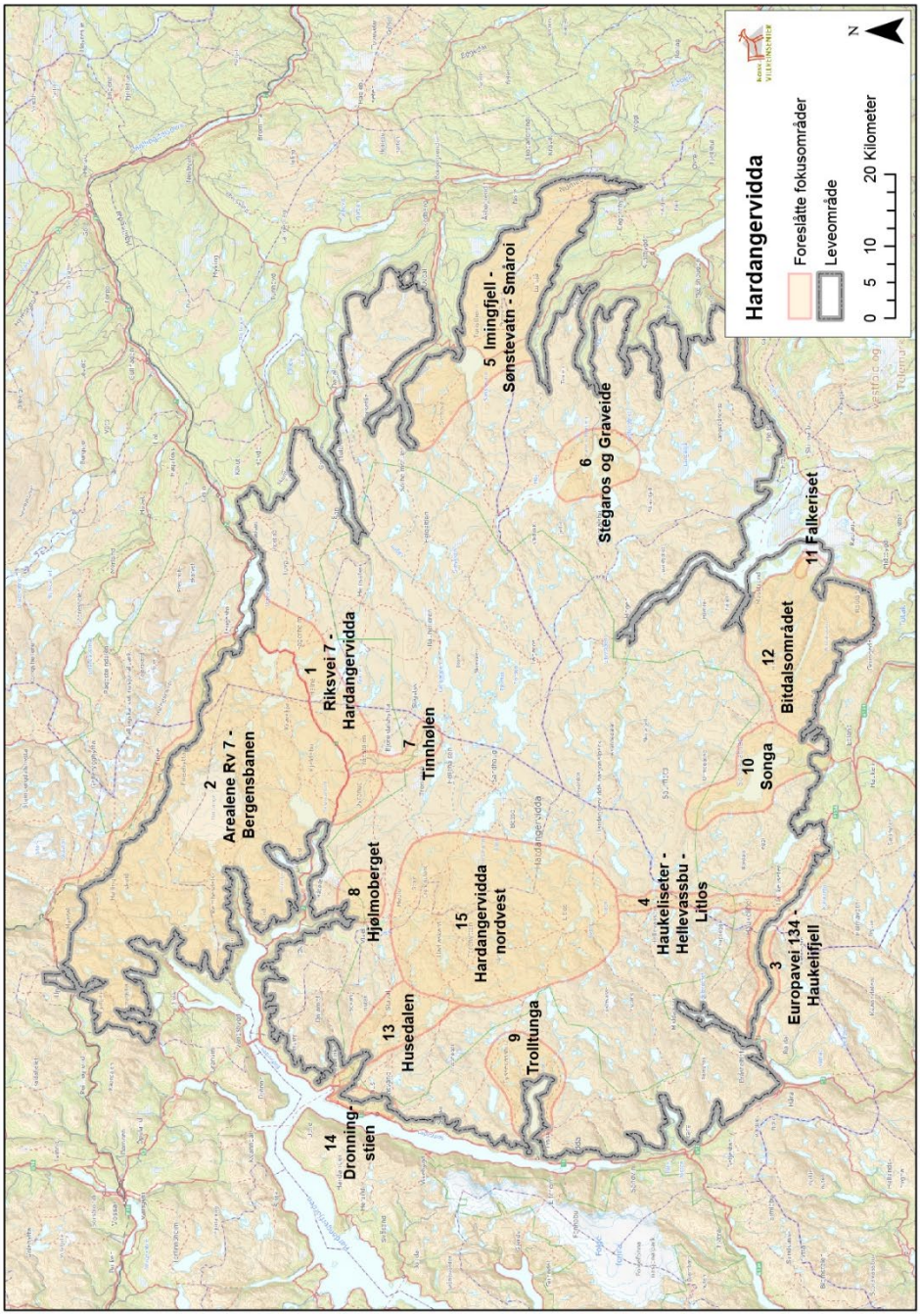

Norsk villreinsenter Nord: NO-2661 Hjerkinn | +47 91 62 37 15 | E-post: post.nord@villrein.no
Norsk villreinsenter Sør: NO-3660 Rjukan | Telefon: +47 99 46 37 64 | E-post: post.sor@villrein.no
Stiftelsen Norsk villreinsenter: NO-2661 Hjerkinn

Org.nr: NO 990 697 809 MVA